

BEHANDLING AV TO MALERIER AV OLE JUUL

Rensing, planering, stabilisering og retusjering

Karen Mengshoel

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)

Storgata 2, Postboks 736 Sentrum, 0105 Oslo

Telefon: 23 35 50 00

www.niku.no

Tittel BEHANDLING AV TO MALERIER AV OLE JUUL Rensing, planering, stabilisering og retusjering	Rapporttype/nummer NIKU Oppdragsrapport 30/2013	Publiseringsdato 05.04.2013
	Prosjektnummer 15621000	Oppdragstidspunkt November 2012 – februar 2013
	Forsidebilde Etter behandling, foto Karen Mengshoel	
Forfatter(e) Karen Mengshoel	Sider 11	Tilgjengelighet Åpen
	Avdeling Konservering	

Prosjektleder Karen Mengshoel
Prosjektmedarbeider(e)
Kvalitetssikrer Merete Winness

Oppdragsgiver(e) Arild Strømmen

<p>Sammendrag</p> <p>To lerretsmalerier av Ole Juul kom til NIKUs konserveringsatelier for behandling. Maleriene var skitne, og lerretene var slakke og deformerte. I samråd med oppdragsgiver ble maleriene tatt av blindrammene, planert, spent opp på de gamle blindrammene, renset og retusjert.</p>
--

Emneord Konservering, planering, oppspenning, lerret

Avdelingsleder

Merete Winness

Innholdsfortegnelse

1	Bakgrunn	7
2	Beskrivelse av maleriene	7
2.1	Motiv	7
2.2	Blindrammer.....	7
2.3	Lerret	7
2.4	Grundering	7
2.5	Malingslag.....	8
2.6	Ferniss.....	8
2.7	Pynterammer.....	8
3	Tilstand	9
3.1	Blindramme	9
3.2	Lerret	9
3.3	Grundering	9
3.4	Malingslag.....	9
3.5	Pynterammer.....	9
4	Behandling.....	9
4.1	Konsolidering.....	9
4.2	Rensing	9
4.3	Planering.....	10
4.4	Kantforsterking.....	10
4.5	Kitting og retusjering	10
4.6	Remontering.....	10
5	Videre bevaring	10
6	Vedlegg	11
6.1	Materialer	11

1 Bakgrunn

27. november 2012 mottok konserveringsavdelingen ved NIKU to malerier uten tittel malt av Ole Juul til behandling. Maleriene ble returnert 21. februar 2013 ferdig behandlet.

Ole Juul (født 1852 i Lofoten, død 1927) var elev av Anders Askevold i Bergen 1873-74 og studerte maleri i Düsseldorf (1877-82) under professor Eugen Dücker. Under og etter utdannelsen reiste og arbeidet han på Lesja, Molde, Ørland, Kristiansund og Berlin. I 20 år bodde og arbeidet han på Elverum. Ole Juul livnærte seg hovedsakelig som fotograf, men fortsatte å male gjennom hele livet. Han fikk sitt gjennombrudd først i 1922 med en auksjon på Blomqvist, i en alder av 70 år. Han hadde en stor produksjon (mer enn 3000 malerier).¹

Selv om Juul var utdannet i Düsseldorf, med sin tradisjon for ateliermaleri, malte han hovedsakelig utendørs. Stilistisk ligger maleriene nærmere impresjonisme og naturalisme enn akademikunsten fra Düsseldorf. Langt de fleste motivene er landskap, gjerne fra kysten.² Dermed er de to aktuelle maleriene typiske i malerens produksjon.

2 Beskrivelse av maleriene

2.1 Motiv

Maleriene er kystlandskap med båtmotiver. Det ene viser en scene der en figur står oppe i en båt som ligger i dokk. Dette maleriet viser et landskap med fjell i bakgrunnen og fargene i maleriet viser at scenen utspiller seg om dagen (i mangel av tittel, vil maleriet her omtales som «dagmotiv»). Det andre maleriet forestiller en havn med flere båter. Fargen på himmelen viser at det er solnedgang («aftenmotiv»).

2.2 Blindrammer

Maleriene har like blindrammer. De er spinkle, og er uten kiler, og hjørnene er limt. Blindrammene har fals, og den siden som vender inn mot lerretet er lakkert. Dette tyder på at blindrammene egentlig kan være enkle pynterammer.

2.3 Lerret

De to maleriene har ulike lerret. Maleriet med dagmotiv har et tynnere lerret enn maleriet med aftenmotiv. På baksiden av begge lerretene står «Wiggen» skrevet i blå fargestift.

2.4 Grundering

Begge maleriene har grundering, men svært tynn. Der det er tap av maling kan man se at spesielt maleriet med dagmotiv har så tynn grundering at den er vanskelig å påvise.. Dette kan tyde på at grunderingen også er noe ujevnt påført.³ Grunderingen er vannsensitiv i begge maleriene.

¹ Monssen, Jan Dagfinn. 2013. Ole Juul. Lokalhistorie fra Rognan, Saltdal og Salten samt historiske beskrivelser fra Finnmark og Lofoten og Vesterålen. <http://janmon.priv.no/olejuul.html>

² ibid

³ Ifølge Audun Solbue, som i barndommen arbeidet med å lage rammer for Juul, hadde Juul det ofte travelt når han skulle male, og tok seg ikke tid til å grundere lerretet ordentlig. (ibid)

2.5 Malingslag

Begge maleriene har tynne malingslag, og fri penselføring. Fargene er dominert av grønt i forgrunnen, brunt i båtene og husene, og blålig i himmelen. I tillegg har aftenmotivet fiolett i husene og oransje, fiolett og blågrønt i himmelen.

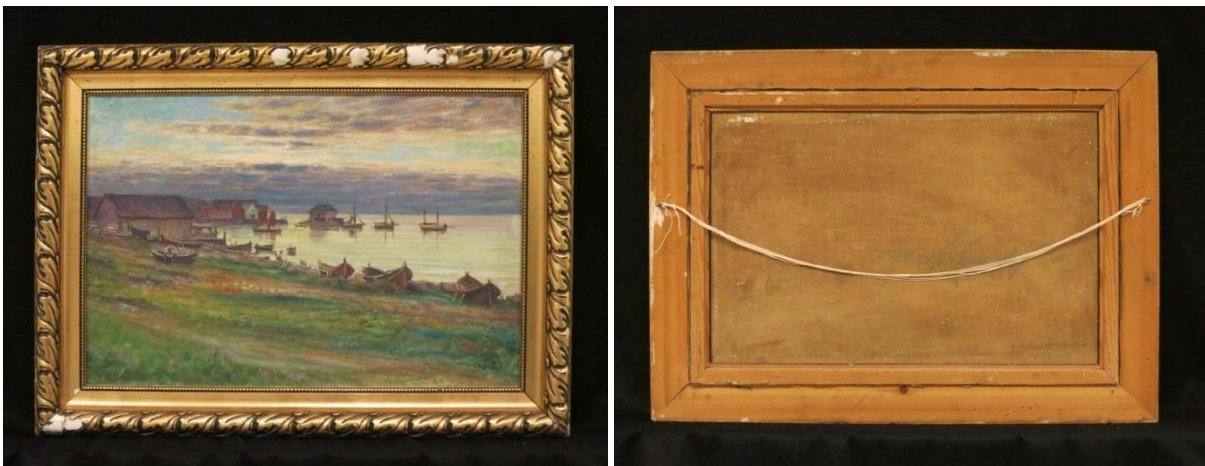
2.6 Ferniss

Ingen av maleriene har påvist ferniss.

Ill 1: Maleri med dagmotiv før behandling

Ill 2: Maleri med dagmotiv før behandling bakside

Ill 3: Maleri med aftenmotiv før behandling

Ill 4: Maleri med aftenmotiv før behandling bakside

2.7 Pynterammer

Pynterammerne er forgylte og har tredimensjonal dekor.

3 Tilstand

3.1 Blindramme

Blindrammene var svært spinkle. De hadde limte hjørner og var relativt stabile.

3.2 Lerret

Lerretet på begge maleriene var deformert og slakke på blindrammene.

Maleriet med aftenmotiv hadde en liten rift på ca 1 cm i lerretet på venstre side av motivet. Lerretet i dette maleriet var svært sprøtt og øvre kant av maleriet hang ikke fast i blindrammen fordi lerretet ikke ga feste til spikrene.

3.3 Grundering

Grunderingen var svært tynn på begge maleriene, men hadde godt feste. På maleriet med dagmotiv hadde grunderingen falt av i avskallingene slik at bart lerret var synlig.

3.4 Malingslag

Begge maleriene hadde noe løs maling. Dagmotivet hadde i tillegg større avskallinger i langs venstre billedkant som eksponerte bart lerret.

Begge maleriene hadde en del overflatesmuss. Smusslaget lot seg løse med saliva og/eller 2% triammoniumcitrat.

3.5 Pynterammer

Pynterammen til dagmotivet var i god stand. Pynterammen til aftenmotiv hadde flere skjemmende tap der hvite flater er synlige. Disse skadene bør behandles av rammekonservator/rammemaker.

4 Behandling

4.1 Konsolidering

Løs maling ble festet med Lascaux medium for Konsolidering (LMK) lagt på med spisspensel. (Se vedlegg 6 for oversikt over materialer brukt ved behandling.) Oppskallinger ble lagt ned med varmeskje.

4.2 Rensing

Pynterammer og blindrammer ble forsiktig tørket av med en fuktig klut.

Lerretenes baksider ble tørrenset med polyuretansvamper og støvsugd. Malerienes overflater ble renset med 2 % triammoniumcitrat (TAC) og etterrenset med deionisert vann. Begge maleriene hadde sprut i enkelte områder som var synlig som brune prikker. Disse prikkene/flekkene lot seg ikke rense bort med TAC, og ble i stedet fjernet med etanol og skalpell. Enkelte flekker lot seg ikke løse eller skrape bort uten å skade overflaten.

En blyantstrek langs venstre kant av dagmotivet ble delvis fjernet med viskelær der det lot seg gjøre uten å skade malingslaget.

4.3 Planering

Maleriene ble tatt av blindrammene og planert med fukt og lagt i press med trekkpapir. En del av deformasjonene lot seg ikke planere, spesielt i aftenmotivet der lerretet var svært stivt.

4.4 Kantforsterking

Kantene i aftenmotivet var svært skjøre og ville ikke tåle en ny oppspenning på blindramme. Siden pynterammen passet akkurat til formatet på blindrammen, ville den ikke gi rom til en full kantdublering med lerret. Kantene ble derfor forsterket med Hollytex og Bevafilm slik at det hadde hold til å tåle en remontering. Hollytex er et svært tynt materiale, og vil ikke ta for mye plass i pynterammen. Kantforsterkningen dekker også riften i lerretet slik at en egen riftreparasjon ble overflødig.

4.5 Kitting og retusjering

Utfall ble kittet med Modostuc tynnet med vann. Siden maleriene er ufernisserte og relativt matte, ble retusjeringen utført i gouachefarger. Disse retusjene er vannløselige og vil lett la seg fjerne ved en fremtidig behandling.

Rester etter sprut på overflaten som ikke lot seg fjerne ble retusjert. Restene etter blyantstreken ble også tonet ned.

4.6 Remontering

I samråd med oppdragsgiver ble det besluttet å beholde de gamle blindrammene selv om de ikke har utkilingsmuligheter. Lerretene ble spent opp på blindrammene med stifter. Pynterammene ble montert med beslag som vil la blindrammene bevege seg noe i pynterammene med klimasvingninger.

5 Videre bevaring

Maleriene bør henge i romtemperatur, helst ikke på yttervegg, og skjermet for direkte sollys. Rammene kan tørkes lett med en fuktig klut, men selve malerioverflaten bør ikke tørkes/vaskes fordi overflaten er ufernissert, og retusjene er vannløselige.

6 Vedlegg

6.1 Materialer

Produkt	Beskrivelse	Anvendt	bruksområde	Forhandler/produsent
Lascaux medium for konsolidering	En vannbasert dispersjon av en akryl copolymer	Utynnet	Konsolidering av løs maling	Lascaux Colours & Restauro, Sveits
Modostuc	Vannløselig kitt basert på PVA-basert kitt	Tynnet med vann	Kitting av utfall	Plasvero
Triammoniumcitrat	Triammonium-salt av 2-hydroxypropan-1,2,3-tricarboxylsyre	2 % løsning i deionisert vann	Overflaterensing	GPR rectapur VWR
Gouachefarger	Vannløselig maling av gummi arabicum	Påført med spisspensel	Retusjering	Schminke Windsor & Newton
Etanol	Alkohol, organsik hydrokarbon	Ren	Rensing av sprut på overflaten	Kemety Norge AS
BEVA 371 film	Varmeaktivert klebefilm, inneholder bl.a Elvax, Keton N harpiks, A-C copolymer, parafin og cellolyn 21	Klebet til lerret med varmeskje	Forsterkning av lerretskanter	Lascaux Colours & Restauro, Sveits
Hollytex	Polyetylen non woven fabric	Festet til lerret med BEVA-film	Forsterkning av lerretskanter	Preservation Equipment Ltd., UK
Cretacolor Monolith®	Viskelær, kautschuk	Mekanisk, direkte på overflaten	Fjerning av blyantstrek	Heinrich Sachs KG, Østerrike

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Oppdragsrapport 30/2013

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736 Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 934 66 230

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112 Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 922 89 252

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 25
7013 TRONDHEIM
Telefon: 922 66 779 /
405 50 126

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens gt. 14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00